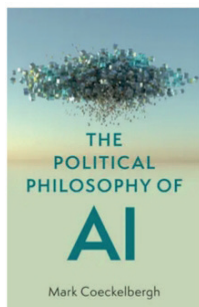


บทวิจารณ์หนังสือ
ปรัชญาการเมืองของปัญญาประดิษฐ์ : ความรู้เบื้องต้น



ผู้แต่ง : Mark Coeckelbergh (2022)
London: Polity, 176 p.
ISBN: 978-1-509-54854-5

Book Review
The Political Philosophy of AI: An Introduction

ดุษฎี วรธรรมดุษฎี*
Dusadee Vorathumdusdee**

บทความนี้
Received
14 มกราคม 2569
Revised
23 กุมภาพันธ์ 2569
Accepted
25 กุมภาพันธ์ 2569

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาปรัชญาทางการเมืองของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ผ่านผลงานของมาร์ค โคเคิลเบิร์ก โดยเน้นให้เห็นว่าปัญญาประดิษฐ์เปลี่ยนแปลงแนวคิดทางการเมืองหลัก ๆ เช่น เสรีภาพ ความยุติธรรม ประชาธิปไตย และอำนาจอย่างไร บทความนี้ได้แย้งว่าปัญญาประดิษฐ์ไม่ใช่เครื่องมือที่เป็นกลาง แต่เป็นพลังที่กระตือรือร้นซึ่งกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เสริมสร้างความไม่เท่าเทียม และมีอิทธิพลต่อการปกครอง การศึกษานี้สำรวจประเด็นต่าง ๆ รวมถึงอคติของอัลกอริธึม การสอดส่อง ทุนนิยมข้อมูล และการกีดเซาะกระบวนการประชาธิปไตยผ่านห้องสะท้อนเสียงและการครอบงำ นอกจากนี้ยังขยายการอภิปรายไปยังตัวแสดงที่ไม่ใช่มนุษย์ โดยพิจารณาจากมุมมองด้านสิ่งแวดล้อมและหลังมนุษย์นิยมอีกด้วย

คำสำคัญ ปัญญาประดิษฐ์, การเมือง, ปรัชญาการเมือง, มาร์ค ค็อคเคิลเบิร์ก

* กรรมการ สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย

** Committee, The Association of Researchers of Thailand

Abstract

This article examines the political philosophy of artificial intelligence through the work of Mark Coeckelbergh, highlighting how AI reshapes core political concepts such as freedom, justice, democracy, and power. It argues that AI is not a neutral tool but an active force that structures social relations, reinforces inequalities, and influences governance. The study explores issues including algorithmic bias, surveillance, data capitalism, and the erosion of democratic processes through echo chambers and manipulation. It also extends the discussion to non-human actors, considering environmental and posthumanist perspectives.

Keywords: AI, politics, political philosophy, Mark Coeckelbergh

Mark Coeckelbergh ศาสตราจารย์ด้านปรัชญาสื่อและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเวียนนา มีผลงานเป็นผู้เขียนหนังสือเกี่ยวกับจริยธรรม เทคโนโลยี และการเมืองหลายเรื่อง สำหรับหนังสือ “บทแนะนำเบื้องต้นสู่ปรัชญาการเมืองของปัญญาประดิษฐ์” หรือ The Political Philosophy of AI: An Introduction (2022) นั้น ได้ทำการสำรวจว่าปัญญาประดิษฐ์ส่งผลกระทบต่อประเด็นทางการเมืองต่างๆ อย่างไร เป็นการนำไปสู่ความท้าทายทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์โดยใช้ปรัชญาทางการเมืองเป็นเลนส์พิเศษในการสำรวจข้อถกเถียงสำคัญต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัญหาทางการเมืองต่างๆ ได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่เกิดขึ้นแล้วอย่างไร ตั้งแต่ความยุติธรรมและการเลือกปฏิบัติไปจนถึงประชาธิปไตยและการสอดส่อง Coeckelbergh เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการทำความเข้าใจที่มีอยู่ต่อความท้าทายที่เกิดจากปัญญาประดิษฐ์ผ่านแนวคิดทางการเมืองแบบพื้นฐาน และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหเหล่านี้ในวาทกรรมร่วมสมัย ซึ่งเป็นการตรวจสอบผลกระทบทางจริยธรรมและสังคมเทคโนโลยีของปัญญาประดิษฐ์ อีกทั้งอิทธิพลของเทคโนโลยีเหล่านี้ต่อการบริหารปกครอง (governance) และนโยบายสาธารณะ

คำถามพื้นฐานบางข้อที่เราคุ้นเคยเช่นเดียวกับพาดหัวข่าว เช่น สื่อสังคมควรมีการควบคุมอย่างเข้มงวดยิ่งขึ้นหรือควบคุมตัวเองมากขึ้น เพื่อสร้างการอภิปรายสาธารณะและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีคุณภาพดีขึ้น เป็นต้น เราใช้ความสามารถของปัญญาประดิษฐ์ตรวจจับข้อความที่เข้าใจผิด หรือสร้างความเกลียดชังและทำการลบข้อความเหล่านั้น หรืออย่างน้อยก็ลดการมองเห็นข้อความเหล่านั้น ไม่ว่าจะการอภิปรายใดๆ ก็ตามในเรื่องนี้ จะต้องย้อนกลับไปพิจารณาข้อโต้แย้งที่ได้รับการยอมรับอย่างดีว่า เสรีปราศรัย (free speech) หรือเสรีภาพในการพูดเป็นสิทธิโดยเด็ดขาด หรือถูกจำกัดด้วยข้อจำกัดที่ต้องชี้แจงให้เห็นชัดเจน เช่น การชุมนุมควรได้รับการคุ้มครองในฐานะเสรีภาพในการพูดหรือไม่ หากไม่เป็นเช่นนั้น จะเป็นการเรียกร้องให้ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์หรือไม่ เป็นต้น ขณะที่เทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดขึ้นได้บังคับให้เราต้องย้อนกลับไปสู่คำถามคลาสสิกมากมายในประวัติศาสตร์ของความคิดทางการเมือง ในแง่นี้ ปรัชญาการเมืองของปัญญาประดิษฐ์ทำหน้าที่เป็นบทนำสู่การอภิปรายแบบดั้งเดิมในแนวทางร่วมสมัย อีกทั้ง Coeckelbergh ยังแสวงหาสิ่งที่เขาเรียกว่า “ความเข้าใจเทคโนโลยีที่ไม่เป็นเครื่องมือ” (a non-instrumental understanding of technology) ซึ่งเทคโนโลยีไม่เพียงแต่เป็นวิธีการที่จะไปถึงจุดหมายเท่านั้น แต่ยังกำหนดจุดหมายเหล่านั้นอีกด้วย เครื่องมือที่สามารถระบุและปิดกั้นการแพร่กระจายของความเท็จอาจใช้เพื่อ «กระตุก» ความสนใจไปที่ข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งอาจได้รับการสนับสนุนโดยระบบปัญญาประดิษฐ์ที่สามารถประเมินได้ว่าแหล่งข้อมูลที่กำหนดใช้สถิติที่ถูกต้องหรือไม่ และตีความสถิติเหล่านั้น ในลักษณะที่น่าเชื่อถือหรือไม่ การพัฒนาดังกล่าวอาจทำให้เส้นทางการเมืองบางเส้นทางสิ้นสุดลงก่อนที่จะ

เส้นทางเหล่านั้นจะเริ่มต้น แต่ที่น่ากังวลกว่าก็คือ เทคโนโลยีดังกล่าวอาจถูกใช้เพื่อผลักดันความเข้าใจทางการเมืองแบบเหตุผลนิยมหรือแบบเทคโนโลยีแก้ปัญหา ซึ่งละเลยมิติการต่อสู้อย่างโดยธรรมชาติมนุษย์ นั่นคือ มิติการขัดแย้งของการเมืองและเสียงที่จะดัดมุมมองอื่นๆ ออกไปอีกด้วย

แต่ละบทของหนังสือจะพิจารณาแนวคิดหลักบางประการที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ ได้แก่ เสรีภาพ ความเท่าเทียมและความยุติธรรม ประชาธิปไตย อำนาจ และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ภายในแต่ละบทจะมีการสำรวจแนวคิดพื้นฐานที่จะนำมาถกเถียงและนำไปใช้ ตลอดทั้งตรวจสอบประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ ตัวอย่างเช่น บทที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยไม่เพียงแต่จะกล่าวถึงความเข้าใจที่แตกต่างกันเกี่ยวกับประชาธิปไตยเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประเด็นเกี่ยวกับการบิดเบือน ข้อมูลที่ผิดพลาด ประชาชนล้มเลิกการลงคะแนน และการเกิดขึ้นของห้องเสียงสะท้อน (echo chamber) ที่ผู้คนอยู่ในพื้นที่ที่พบเจอแต่ความคิดเห็นคล้ายกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นต้น แนวคิดหลักๆ ได้ถูกนำมาพิจารณาในประเด็นต่างๆ ที่สรุปไว้ในตอนต้นของแต่ละบท โดยอภิปรายถึงวิธีการ การใช้งาน และการพัฒนาของปัญญาประดิษฐ์อันก่อให้เกิดประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเหล่านี้ รวมถึงวิธีการที่ปัญญาประดิษฐ์สามารถทำให้เราต้องคิดทบทวนแนวคิดเหล่านี้เสียใหม่ ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงไม่ใช่แค่ผลงานด้านปรัชญาการเมืองประยุกต์เท่านั้น แต่ยังเป็นผลงานด้านปรัชญาการเมืองด้วยเช่นกัน ดังที่ Coeckelbergh กล่าวไว้ว่า เนื้อหาในแต่ละบทมีความทับซ้อนกันมาก ซึ่งหมายความว่าคำถามที่เกิดขึ้นในบทหนึ่งอาจถูกนำไปวางไว้ในอีกบทหนึ่งได้เช่นกัน และบางครั้งก็ถูกนำมาพิจารณาใหม่

Coeckelbergh ได้จัดระเบียบภาพรวมของการผสมผสานความเป็นไปได้ของปรัชญาการเมืองและการสะท้อนความคิดเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ โดยการอภิปรายแนวคิดที่สำคัญและแนวทางเชิงทฤษฎีจากปรัชญาการเมือง ผ่านโครงสร้างเนื้อหาทั้ง 7 บท 1. Introduction 2. Freedom: Manipulation by AI and Robot Slavery 3. Equality and Justice: Bias and Discrimination by AI 4. Democracy: Echo Chambers and Machine Totalitarianism 5. Power: Surveillance and (Self-)Disciplining by Data 6. What about Non-Humans?: Environmental Politics and Posthumanism 7. Conclusion: Political Technologies ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

เริ่มจากยกกรณีเหตุการณ์เมื่อปี ค.ศ. 2020 ที่ตำรวจเมืองดีทรอยต์ รัฐมิชิแกน จับชายผิวสีผิดคน ต่อหน้าครอบครัวที่เข้าให้การอย่างเต็มที่ เนื่องจากเจ้าตัวไม่ได้ทำอะไรผิดกฎหมายในอาชญากรรมหลักขโมย โดยมีการอ้างว่าเป็น “การจับคู่ที่มีข้อบกพร่องจากอัลกอริธึมการจดจำใบหน้า” ระบบการจดจำใบหน้า

ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในรูปแบบการเรียนรู้ของเครื่องที่รู้จักกันทั่วไปว่า machine learning แต่กลับมีความผิดพลาดไปในทางอคติ ด้วยเพราะระบบสามารถทำงานได้ดีกับประชากรชายผิวขาว จึงเป็นข้อผิดพลาดของระบบรวมกับการทำงานที่ไม่ละเอียดดีพอของเจ้าหน้าที่ ผลที่ได้คือการจับชายผิวสีในอาญากรรมที่เขาไม่ได้ก่อด้วยข้อกล่าวหาที่ไม่เป็นจริงโดยอัลกอริธึมที่ปราศจากคำอธิบายใดๆ กล่าวได้ว่า เรื่องที่เกิดขึ้นเป็นความผิดของคอมพิวเตอร์ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ยังทำให้ระบบความยุติธรรมและเท่าเทียมที่มีอยู่แย่งลงไปอีกด้วย จากกรณีดังกล่าวพลเมืองควรมีสติในการอธิบายชี้แจงเมื่อมีการพิจารณาตัดสินที่เกี่ยวข้องกับพวกเขาโดยตรง ยิ่งไปกว่านั้น ปัญญาประดิษฐ์ส่งผลกระทบและมีนัยสำคัญทางการเมือง โดยเฉพาะการยกข้อโต้แย้งทางการเมืองประเด็นการเหยียดเชื้อชาติและความยุติธรรม ซึ่งทั้งสองประเด็นนี้้นก็มากเกินไปที่จะกล่าวได้ว่าเป็นการเมืองของปัญญาประดิษฐ์และเกี่ยวเนื่องไปกับเทคโนโลยี (Coeckelbergh, 2022)

บทนี้ Coeckelbergh ชี้ให้เห็นถึงบริบทการเมืองปัจจุบันที่สาธารณะให้ความสนใจในประเด็นเสรีภาพ ความเป็นทาส การเหยียดเชื้อชาติ ลัทธิอาณานิคม ประชาธิปไตย อำนาจ และสภาพภูมิอากาศ โดยที่การถกอภิปรายไม่ได้ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีมากนัก ปัญญาประดิษฐ์หรือหุ่นยนต์ถูกมองว่าเป็นหัวข้อทางเทคนิค และถ้าเชื่อมโยงไปสู่การเมือง เทคโนโลยีถูกมองว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการครอบงำหรือสอดส่องทางการเมือง ในทางตรงกันข้าม นักวิทยาศาสตร์และนักพัฒนาที่ทำงานในสาขาปัญญาประดิษฐ์ ศาสตร์ข้อมูล และหุ่นยนต์มักจะใส่ประเด็นทางจริยศาสตร์เข้าไปในการทำงานของพวกเขา แต่ยังไม่ได้ตระหนักถึงปัญหาทางสังคมและการเมืองที่ซับซ้อนซึ่งประเด็นเหล่านี้เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยคำถามอย่างปรัชญาเทคโนโลยีซึ่งเป็นคำถามร่วมสมัย เทคโนโลยีไม่เพียงเป็นวิธีการที่จะไปถึงเป้าหมาย หากแต่ยังได้กำหนดรูปร่างเป้าหมายเหล่านี้ด้วย เป็นการใช้อุปกรณ์แนวคิดปรัชญาและพื้นฐานมโนทัศน์เพื่อการประเมินเชิงบรรทัดฐานของเทคโนโลยี ซึ่งก็คือจริยศาสตร์นั่นเอง

ในขณะเดียวกันที่ บทนี้ได้ทำการเชื่อมต่อปรัชญาการเมืองกับปรัชญาเทคโนโลยีเพื่อเติมเต็มช่องว่างระหว่างทั้งสองที่มีต่อประเด็นร่วมสมัย อาทิ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ความไม่เท่าเทียมกัน ภาวะสูงวัย การกีดกันในรูปแบบใหม่ สงคราม อำนาจนิยม และโรคระบาด เป็นต้น ประเด็นทั้งหลายไม่ได้เกี่ยวข้องเพียงทางการเมืองเท่านั้น ยังเกี่ยวข้องไปกับเทคโนโลยีในทางที่หลากหลาย จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องสร้างบทสนทนาระหว่างการคิดเกี่ยวกับการเมืองและการคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยี Coeckelbergh ระบุว่า ได้ใช้ปรัชญาการเมืองคู่ไปกับปรัชญาเทคโนโลยีและจริยศาสตร์ โดยมีเป้าหมายคือ เพื่อทำความเข้าใจที่ดีขึ้นต่อประเด็นเชิงบรรทัดฐานที่เกิดขึ้นโดยปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์ และเพื่อให้ความกระจ่างต่อประเด็นการเมืองที่เร่งด่วนและแนวทางที่ประเด็นเหล่านี้พันกันกับการใช้เทคโนโลยีใหม่ ปัญญาประดิษฐ์

ในท้ายที่สุดได้เป็นประเด็นทางการเมืองไปแล้ว ไม่ใช่เพียงความสำคัญทางเทคนิคหรือแค่เกี่ยวกับสติปัญญา ไม่ใช่เรื่องความเป็นกลางในความหมายของการเมืองและอำนาจ “ปัญญาประดิษฐ์คือ การทะลุทะลวงทางการเมือง” (Coeckelbergh, 2022) ซึ่งทำให้งานเล่มนี้ให้ความสำคัญไปกับประเด็นเฉพาะในปรัชญาการเมืองร่วมสมัยชุดของธีมอย่าง - เสรีภาพ การครอบงำ การขูดรีด และความเป็นทาส - ความเท่าเทียม ความยุติธรรม การเหยียดเชื้อชาติ การเหยียดเพศ อีกทั้งรูปแบบของอคติต่างๆ และการเลือกปฏิบัติ - ประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม ความเชี่ยวชาญ และลัทธิเผด็จการ - อำนาจ ระเบียบวินัย การสอดส่อง และการจัดตั้งตนเอง - สัตว์ สิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในความสัมพันธ์ต่อลัทธิมนุษยนิยม ได้อภิปรายกระจำจัดถึงผลกระทบทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจของปัญญาประดิษฐ์ ศาสตร์ข้อมูล และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องอย่างหุ่นยนต์

บทที่ 2 เสรีภาพ: การควบคุมโดยปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์ทาส

Coeckelbergh กล่าวในประเด็น ปัญญาประดิษฐ์ การสอดส่อง และการบังคับใช้กฎหมาย โดยที่ปัญญาประดิษฐ์สามารถนำมาใช้ในการบังคับใช้กฎหมายได้ นอกจากนี้ ยังสามารถใช้ในงานตำรวจตระเวนชายแดนและความปลอดภัยของสนามบินได้อีกด้วย ทั่วโลกมีการใช้เทคโนโลยีการจดจำใบหน้าและเทคโนโลยีไบโอเมตริกซ์ อื่นๆ เช่น ลายนิ้วมือและการสแกนม่านตา ที่ได้นำมาใช้ในสนามบิน และสถานที่ข้ามพรมแดนอื่นๆ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดความเสี่ยงต่ออคติ การเลือกปฏิบัติ และภัยคุกคามต่อความเป็นส่วนตัวอีกด้วย สิ่งนี้อาจนำไปสู่การแทรกแซงในรูปแบบต่างๆ ที่ละเมิดเสรีภาพของบุคคล รวมถึงการจับกุมและจำคุก หากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ทำผิดพลาด เช่น การจัดหมวดหมู่บุคคลผิด ไม่รู้จักใบหน้า บุคคลนั้นอาจถูกจับกุมโดยเท็จ หรือปฏิเสธการขอสถานะผู้ลี้ภัย หรือถูกกล่าวหาต่อสาธารณะ ฯลฯ (Coeckelbergh, 2022) ในแง่ของเทคโนโลยีการสอดส่อง เราสามารถขยายแนวคิดเรื่องเสรีภาพนี้ให้ครอบคลุมไปถึงเสรีภาพในการไม่เสี่ยงต่อการถูกแทรกแซง เสรีภาพนี้จะตกอยู่ในความเสี่ยงเมื่อเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ถูกนำมาใช้ในการสอดส่อง เพื่อให้ผู้คนอยู่ในสถานะของการเป็นทาสหรือถูกขูดรีด เทคโนโลยีดังกล่าวสร้างโซ่ตรวนที่มองไม่เห็น และดวงตาที่ไม่ใช่มนุษย์ ซึ่งคอยจับตาดูตลอดเวลา กล้องหรือหุ่นยนต์จะอยู่ที่นั่นตลอดเวลา “การรู้ว่าคุณกำลังถูกจับตามองอยู่ตลอดเวลา หรืออาจถูกจับตามองอยู่ตลอดเวลา เพียงพอที่จะทำให้คุณอยู่ในระเบียบวินัยได้ ... การติดตามมักถูกซ่อนไว้ เราไม่เห็นอัลกอริธึม ข้อมูล และผู้ที่ใช้อยู่เหล่านี้” (Coeckelbergh, 2022)

คำถามสำคัญของบทนี้คือ ปัญญาประดิษฐ์สุดสอ่งไม่ได้นำมาใช้เพียงการบังคับใช้กฎหมายและโดยรัฐบาลหรือในบริบทการทำงานของภาคเอกชน แต่ยังนำมาใช้ในพื้นที่ส่วนบุคคลอีกด้วย อย่างสื่อสังคมที่ใช้ในการดูเรื่องราวของกันและกันด้วยการจัดการของอัลกอริธึม ผู้คนใช้อุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่เพื่อบันทึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นโดยสมัครใจ ข้อมูลต่างๆ ที่ผู้ใช้ได้ใช้และบันทึกเพื่อจุดประสงค์ทางสังคมได้กลายมาเป็นเครื่องมือในการเฝ้าระวังในเวลาเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น อุปกรณ์ที่ใช้ในการตรวจเช็คร่างกายจากการออกกำลังกายหรือการนอนหลับก็ได้บันทึกและส่งข้อมูลส่วนบุคคลไปยังบริษัทและแอปพลิเคชันซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะถูกนำไปใช้ในการตลาดหรือการทำนายการตลาดก็เป็นสิ่งที่ผู้ใช้ล้วนสมัครใจ ทำให้ปัญญาประดิษฐ์กำกับพฤติกรรมมนุษย์จนกระทั่งไปถึงขั้นชี้นำโดยที่มนุษย์เองเต็มใจหรือไม่รู้ตัวก็ตาม

ประเด็นน่าสนใจของ Coeckelbergh ที่ยกมาที่นี้อย่างแนวคิดเสรีภาพมีความหมายอย่างไรต่อปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์ สำหรับปัญญาประดิษฐ์และเจ้าของของมันต้องการข้อมูล เราในฐานะผู้ใช้สื่อสังคมและแอปอื่นๆ มันต้องการข้อมูลของเรา ในขณะเดียวกัน เราคือผู้ปฏิบัติงานที่สร้างข้อมูลเหล่านี้ สื่อสังคมและเครื่องมือค้นหา เช่น กูเกิล ไม่ได้ปลดปล่อย แต่ถูกครอบงำโดยทุนนิยม เรากำลังทำงานให้ฟรีกับบริษัทสื่อสังคมและลูกค้าของพวกเขาผู้ลงโฆษณา เราผลิตสินค้าที่เป็นข้อมูล ซึ่งขายให้กับบริษัทต่างๆ ซึ่งนี่คือรูปแบบหนึ่งของการแสวงประโยชน์ ระบบทุนนิยมต้องการให้เราทำงานและบริโภคอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อผลิตข้อมูล พวกเราส่วนใหญ่ใช้ชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม 24 ชั่วโมงทุกวัน แม้แต่ “อิสระ” เพียงอย่างเดียวที่เราคิดว่าหาได้ก็คือการนอนหลับก็อาจจะไม่จริง ในทางเดียวกัน สำหรับหุ่นยนต์เป็นเทคโนโลยีที่ใช้เป็นระบบอัตโนมัติซึ่งส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของมนุษย์แล้วนำไปสู่ความแปลกแยก คนงานได้กลายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเครื่องจักรและสูญเสียโอกาสในการตระหนักรู้ถึงตนเองผ่านการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในการผลิตแบบโรงงานและเร็วๆ นี้ในธุรกิจภาคบริการหุ่นยนต์ได้เข้ามาแทนที่คนงาน ทำให้เกิดการว่างงาน ขาดเสรีภาพ จำยอมให้ถูกขูดรีดและขาดโอกาสในการตระหนักรู้ในตนเอง (Coeckelbergh, 2022)

อย่างไรก็ดี ประเด็นการเมืองเกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์อย่างไร และเพียงใด ในบทนี้ได้ยกแนวคิดแบบมาร์กซ์ (Marxian) ในการอธิบายถึงแรงงาน เสรีภาพ การขูดรีด และความแปลกแยก ที่ปัญญาประดิษฐ์กับหุ่นยนต์เข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ หรือการเมืองตามคติดอริสโตเติล (Aristotelian) ที่เสรีภาพคือการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจถูกชักจูงด้วยวิธีการของปัญญาประดิษฐ์อย่างที่เคยมีบทบาทในการรณรงค์เลือกตั้งผ่านสื่อสังคมด้วยอัลกอริธึม ความเป็นอิสระโดยที่ถูกชักจูงหรือครอบงำไม่ได้เป็นเพียงการครอบงำทางการเมือง แต่เป็นการชักจูงเพื่อจุดประสงค์ทางการเมืองในบริบทที่โดยปรกตินิยามได้ว่าเป็นการเมือง หรือเสรีปราศรัยของการแสดงความคิดเห็นในแบบเสรีนิยมที่มนุษย์โดนจำกัดโดยแพลตฟอร์มของปัญญาประดิษฐ์ที่ทำการควบคุมเนื้อหา ข้อถกเถียงที่ตามมาก็คือการตัดสินใจ

โดยมนุษย์ปะทะกับการตัดสินใจโดยปัญญาประดิษฐ์แบบไหนที่ดีกว่ากันนั้น ก็สามารถนำมาอภิปรายต่อกันได้อย่างกว้างขวาง

บทที่ 3 ความเท่าเทียมและความยุติธรรม: อคติและการเลือกปฏิบัติโดยปัญญาประดิษฐ์

ในบทนี้ชี้ให้เห็นถึงสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลนั้น ไม่ได้ส่งผลต่อเสรีภาพเท่านั้น แต่ส่งผลต่ออคติและการเลือกปฏิบัติอีกด้วย โดยเฉพาะการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สร้างสังคมกับความต่างด้วย “ความเร็ว” ของการพัฒนา จะมีคนและประเทศที่ได้ประโยชน์อย่างมากจากสื่อและเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ได้สร้างผลกระทบต่อสังคมโดยรวม การแบ่งช่วงทางสังคมและรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น อย่างที่ทราบกันทั่วไป ปัญญาประดิษฐ์กับการเรียนรู้ของเครื่องอาจแนะนำ คางัว และทำให้อคติรุนแรงขึ้น ส่งผลถึงการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลหรือกลุ่มใดโดยเฉพาะ “อคติสามารถเกิดขึ้นได้หลายวิธี เช่น อาจมีความลำเอียงในข้อมูลการฝึก ในอัลกอริธึม ในข้อมูลที่น่าอัลกอริธึมไปใช้ และในทีมที่เขียนโปรแกรมเทคโนโลยี” (Coeckelbergh, 2022) จากนั้น การแบ่งแยกด้วยดิจิทัลทำให้คนเข้าถึงและใช้ข้อมูลออนไลน์ได้อย่างไม่เท่าเทียมกัน ส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมกันของโอกาสทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม “เมื่อรัฐบาลนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ ทำให้การกระทำดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดอคติเพิ่มมากขึ้น” (Coeckelbergh, 2022)

Coeckelbergh ชี้ให้เห็นว่า การใช้เครื่องมือค้นหาที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ทำให้เกิดปัญหาได้ เครื่องมือค้นหา เช่น กูเกิล ตอกย้ำการเหยียดเชื้อชาติและการเหยียดเพศ และสิ่งนี้ควรได้รับการมองว่าเป็น «การกดขี่ทางอัลกอริธึม» (algorithmic oppression) ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากการตัดสินใจของมนุษย์และควบคุมโดยบริษัทต่างๆ อัลกอริธึมและระบบการจำแนกนั้น “ฝังอยู่ภายใน” (embedded) และมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจทางเชื้อชาติทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก (Coeckelbergh, 2022) ดังนั้น ปัญหาไม่ได้อยู่ที่เพียงอัลกอริธึมของปัญญาประดิษฐ์ที่เฉพาะเจาะจง มีอคติต่อกรณีระบุไว้และมีผลที่ตามมาเฉพาะเจาะจงเท่านั้น แต่ปัญหาหลักอยู่ที่เทคโนโลยีเหล่านี้ได้ตอบและสนับสนุนโครงสร้างลำดับชั้นที่มีอยู่ในสังคม ตลอดทั้งแนวคิดและอุดมการณ์ที่เป็นปัญหาซึ่งเป็นแรงผลักดันพวงโครงสร้างเหล่านั้น เทคโนโลยีเหล่านี้สนับสนุนตรรกะทางสังคม การเมือง และการค้าเฉพาะเจาะจง และสร้างกรอบโลกในลักษณะเฉพาะเจาะจง แม้ว่าผู้ใช้จะไม่ทราบก็ตาม ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายสาธารณะในประเด็นที่ปัญญาประดิษฐ์สัมพันธ์ไปสู่อคติ การเลือกปฏิบัติ การเหยียดเชื้อชาติ ความยุติธรรม ความเสมอภาค การเลือกปฏิบัติ ความเป็นทาส ลัทธิอาณานิคม และอื่นๆ ที่กลายมาเป็นวิวาทะทางอุดมการณ์และแบ่งขั้วอย่างรุนแรงในบริบทเฉพาะ

ประเด็นความเท่าเทียมที่นำมาพิจารณาบนพื้นฐานปรัชญาการเมืองเสรีนิยม (Liberal) ก็คือ ความเท่าเทียมกันของโอกาส ผู้คนควรได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม เพศ เชื้อชาติ ฯลฯ ซึ่งถ้าพิจารณาผ่านการคัดเลือกการทำงานโดยปัญญาประดิษฐ์ ผู้ที่มีภูมิหลังทางการศึกษาและประสบการณ์การทำงานที่ไม่ดีนักก็ย่อมไม่ได้รับการคัดเลือกตามคุณสมบัติที่ตั้งไว้อยู่แล้ว จึงเป็นอคติและการเลือกปฏิบัติโดยปัญญาประดิษฐ์ (Coeckelbergh, 2022) ในขณะเดียวกันที่ มุมมองแบบมาร์กซ์วิพากษ์ปรัชญาเสรีนิยมที่มองความยุติธรรมและความเท่าเทียมด้วยหลักการนามธรรมและเป็นรูปแบบโดยไม่ได้แตะต้องโครงสร้างสังคมทุน ซึ่งยังคงแบ่งแยกและคงไว้ซึ่งลำดับชั้นระหว่างชนชั้น อันที่จริงควรให้ความสำคัญที่ชนชั้นและการต่อสู้ระหว่างชนชั้น (Coeckelbergh, 2022) ปัญญาประดิษฐ์ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเอารัดเอาเปรียบ และหุ่นยนต์ถูกใช้แทนคนงานและสร้างชนชั้นกรรมาชีพที่ว่างงาน ซึ่งทำให้การเอารัดเอาเปรียบผู้ที่ยังมีงานทำเป็นเรื่องง่ายขึ้น ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ปัญญาประดิษฐ์ แต่เป็นสิ่งที่เรียกว่า “ทุนนิยมปัญญาประดิษฐ์” (AI capitalism) ต่างหาก

ข้อถกเถียงที่น่าสนใจในบทนี้ก็คือการที่ปัญญาประดิษฐ์ไม่มีความเป็นกลาง เทคโนโลยีเหล่านี้ไม่เป็นกลางทางการเมือง แต่ทำให้การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ ความไม่เท่าเทียม และความอยุติธรรมรุนแรงมากขึ้น อีกทั้ง การล่าอาณานิคมข้อมูล เพื่อแสดงให้เห็นว่าความไม่เท่าเทียมในปัจจุบันนั้นเป็นการสานต่อรูปแบบประวัติศาสตร์ของจักรวรรดิและการแสวงประโยชน์ อย่างน้อยขยายไปในระดับที่เราถูกแสวงประโยชน์ผ่านการใช้ข้อมูลที่เรสร้างขึ้น ข้อมูลของผู้คน แรงงาน และในท้ายที่สุดความสัมพันธ์ทางสังคม ถูกยึดครองโดยทุนนิยม กล่าวได้ว่า อัลกอริธึมปัญญาประดิษฐ์ไม่เคยเป็นกลาง ทั้งอคติในสังคมและอคติที่เกิดจากอัลกอริธึม ตลอดทั้งกระบวนการศาสตร์ข้อมูลจำเป็นต้องได้รับการประเมิน ด้วยการนำกรอบแนวคิดทางปรัชญาการเมืองมาใช้ ที่อิงตามแนวคิดอย่างเช่นความเท่าเทียมและความยุติธรรม สิ่งเหล่านี้อาจนำมาใช้ในการอภิปรายเกี่ยวกับการเมืองของปัญญาประดิษฐ์ในพื้นที่ที่พัฒนาและใช้เทคโนโลยีอีกด้วย (Coeckelbergh, 2022)

บทที่ 4 ประชาธิปไตย: ห่วงเสียงสะท้อนและเผด็จการเครื่องจักร

ประเด็นเริ่มต้นคำถามของบทนี้ที่ว่า ปัญญาประดิษฐ์คุกคามประชาธิปไตย การใช้ปัญญาประดิษฐ์สร้างเวทีการเมืองรูปแบบใหม่ เกรงกันว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์จะทำให้โลกเป็นประชาธิปไตยน้อยลง หรืออาจถึงขั้นโลกดิสโทเปียที่เลวร้ายน่าหวาดกลัว (Dystopia) ก็ได้ นักวิจารณ์ตั้งคำถามต่อแนวคิดที่ว่าเทคโนโลยีเป็นกลางทางการเมือง หรือสงสัยว่าเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น อินเทอร์เน็ตและปัญญาประดิษฐ์ จะนำไปสู่ความก้าวหน้าหรือไม่ Coeckelbergh ได้ยกตัวอย่างจากงานของ Zuboff (2019) ที่ใช้โมนัทส์

“ทุนนิยมสอดส่อง” (Surveillance capitalism) ซึ่งใช้เทคนิคปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมวลชน ถือเป็นภัยคุกคามไม่เพียงแต่ต่อความเป็นอิสระในตนเองของแต่ละบุคคลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประชาธิปไตยอีกด้วย เนื่องจากมันลบล้างอำนาจอธิปไตยของประชาชน (Coeckelbergh, 2022) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และการเมืองไม่สามารถตามทันได้อีกต่อไป ในขณะนี้ การตัดสินใจที่สำคัญที่ส่งผลต่อชีวิตของเรา เช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต ไม่ได้ผ่านกระบวนการทางประชาธิปไตย แม้แต่เผด็จการก็ยังรู้สึกหนักใจกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว

บทนี้ได้ศึกษาผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ต่อประชาธิปไตยเพิ่มเติมโดยไปศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีปรัชญาการเมืองเกี่ยวกับประชาธิปไตยและเงื่อนไขต่างๆ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้/ความเชี่ยวชาญและประชาธิปไตย ในทางหนึ่ง มโนทัศน์การเมืองแบบเพลโต (Platonic) หรือแบบเทคโนแครต (Technocracy) ที่ให้ความสำคัญกับความรู้ การศึกษา และความเชี่ยวชาญกับผู้ปกครอง ในทางตรงกันข้าม แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและปรีกษาหรือแบบดิวอี้ (John Dewey) และฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) ปัญญาประดิษฐ์อาจคุกคามหรือสนับสนุนแนวคิดและมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่แตกต่างกันเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น ปัญญาประดิษฐ์อาจใช้เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยโดยตรงได้ แต่ก็อาจสนับสนุนเทคโนโลยีเผด็จการได้เช่นกัน เทคโนโลยีดิจิทัลอาจช่วยอำนวยความสะดวกได้ แต่ยังมีปรากฏการณ์บางอย่างที่นำไปสู่การแตกแยกและความขัดแย้งในพื้นที่สาธารณะ และคุกคามแนวคิดประชาธิปไตย ท้ายที่สุด “ปัญญาประดิษฐ์อาจถูกนำมาใช้โดยผู้ที่ต้องการทำลายการเมือง” (Coeckelbergh, 2022)

สิ่งที่น่าสนใจในการอภิปรายก็คือฟองอากาศข้อมูลข่าวสารกับห้องเสียงสะท้อนที่เกิดขึ้นในการเลือกรับข้อมูลที่มีซ้ำๆ อยู่ในขอบเขตที่จำกัด การกำหนดค่าส่วนบุคคลสร้างฟองอากาศตัวกรองขึ้นมา อัลกอริทึมปรับแต่งค่าส่วนบุคคลโดยที่จะป้อนข้อมูลให้กับผู้คนที่พวกเขาสนใจ และผลที่ได้ก็คือการแบ่งแยกเป็นกลุ่มตามความเชื่อของพวกเขาเอง และได้รับการเสริมสร้างจนกระทั่งพวกเขาจะไม่ได้รับการเปิดเผยต่อมุมมองที่มีตรงกันข้าม กล่าวได้ว่า อัลกอริทึมจะทำการปิดรับการมองเห็นในสิ่งที่ตัวกรองเห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับค่าส่วนบุคคล (personalisation) ที่เรากำลังตั้งคำถามในสื่อสังคม นอกจากนี้ ยังมีความขัดแย้งทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งทำให้ไม่สามารถบรรลุฉันทมติและดำเนินการร่วมกันได้ มีความเสี่ยงที่จะเกิดการแตกแยกและการล่มสลายของสังคม สื่อสังคมถูกมองว่าเป็นปัญหาอย่างยิ่ง แม้ว่าสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ และวิทยุจะมีห้องเสียงสะท้อนเป็นของตัวเอง แต่สื่อเหล่านี้ยังคง «มีอำนาจควบคุมบรรณาธิการได้ในระดับหนึ่ง» ซึ่งสิ่งนี้ขาดหายไปในห้องเสียงสะท้อนของสื่อสังคม ทำให้เกิดความขัดแย้งและการใช้ถ้อยคำที่แสดงความเกลียดชัง (Coeckelbergh, 2022) ปัญญาประดิษฐ์อาจมีบทบาทในเรื่องนี้โดยการกรองและควบคุมข้อมูล

สถาบันพระปกเกล้า

ในรูปแบบของบอต ซึ่งมีอิทธิพลต่อการสื่อสารทางการเมืองและอาจรวมถึงความชอบของผู้ลงคะแนนเสียงด้วย สิ่งนี้อาจเตรียมสังคมให้พร้อมสำหรับผู้นำเผด็จการที่อ้างว่าเป็นตัวแทนของเจตจำนงของประชาชนและความหมกมุ่นส่วนตัว ทั้งนี้ ปัญญาประดิษฐ์สามารถมีส่วนสนับสนุนให้เกิดลัทธิประชานิยม (Populism) และในที่สุดก็กลายเป็นลัทธิเผด็จการได้ผ่านสื่อสังคม (Coeckelbergh, 2022)

ต่อมาปัญญาประดิษฐ์สามารถใช้เพื่อครอบงำผู้คนได้ ซึ่งส่งผลกับความสามารถในการตัดสินใจนำมาใช้เพื่อกำหนดประสบการณ์และความคิดเห็น โดยปรับแต่งปรัชญาความคิดของเรา จัดการกับประสบการณ์ทางปัญญาของเราโดยตรงผ่านการโต้แย้ง ไม่ใช่ทางอ้อม อย่างที่ปรากฏในบริบทของประชาธิปไตยแบบตัวแทนและขั้นตอนการลงคะแนนเสียง ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีดิจิทัลอื่นๆ สามารถผลักดันผู้ลงคะแนนเสียงให้สนับสนุนนักการเมืองหรือพรรคการเมืองใดพรรคหนึ่งได้ผ่านโฆษณาที่ปรับแต่งเฉพาะบุคคล สิ่งที่ย้อนรอยไม่ได้มีเพียงแค่การที่ปัญญาประดิษฐ์เข้ามาควบคุมที่อาจจะทำลายมนุษยชาติเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการที่ปัญญาประดิษฐ์เข้ามาปกครองหรืออ้างว่าปกครองเพื่อประโยชน์สูงสุดของมนุษยชาติอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในการที่อัลกอริธึมของสื่อสังคมได้เป็นตัวกรองสิ่งที่มองเห็นสนับสนุนห้องเสียงสะท้อนให้แคบและแข็งแกร่งโดยเต็มไปด้วยฟองอากาศข้อมูล ทำให้เราเชื่อมั่นในข้อมูลที่รับมาเข้าไปเข้ามาตอกย้ำจนสนิทใจโดยมิได้ล่วงรู้ว่ตนเองถูกครอบงำ หรือชี้นำด้วยการตั้งค่าการจัดการส่วนบุคคลในสื่อสังคมของเราด้วยตัวของเราเอง

บทที่ 5 อำนาจ: การสวดส่องและวินัย (โดยตนเอง) ด้วยข้อมูล

มนัทัศน์ว่าด้วยอำนาจนั้นเป็นหัวข้อสำคัญทางปรัชญาการเมือง ด้วยที่การเมืองต้องเป็นการต่อสู้เพื่อให้ได้ถึงอำนาจ รวมไปถึงการกระจายอำนาจระหว่างชนชั้นทางสังคมแล้วใครเป็นผู้ที่ถือครองอำนาจ อำนาจเชื่อมโยงไปสู่การต่อสู้ทางชนชั้นซึ่งสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้เงื่อนไขเฉพาะ ตัวอย่างอื่นของอำนาจเมื่อเทียบกับอุดมคติ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญญาประดิษฐ์คืออำนาจเทียบกับเสรีภาพในฐานะความยินยอม ในสหรัฐอเมริกาและยุโรป การคลิกเพื่อยอมรับเงื่อนไขการให้บริการของแพลตฟอร์มอินเทอร์เน็ตใดแพลตฟอร์มหนึ่ง รวมถึงนโยบายการประมวลผลข้อมูลและวิธีการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ มีไว้เพื่อปกป้องสิทธิของผู้บริโภค รวมถึงเสรีภาพของพวกเขาด้วย หากความไม่สมดุลของอำนาจกำลังกำหนดสภาพแวดล้อมที่ใช้ในการตัดสินใจยินยอม ดังนั้น ความยินยอมก็จะเป็น «โครงสร้างที่ว่างเปล่า» (empty structure) อีกทั้ง อำนาจยังถูกมองว่าเป็นอันตรายต่อความจริงและอาจหลอกลวงได้ อำนาจสามารถใช้เพื่อการบังคับ เช่น ในบริบทของรัฐเผด็จการ แต่ก็ยังสามารถนำไปใช้ในรูปแบบการจัดการต่างๆ ได้อีกด้วย (Coeckelbergh, 2022) กล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะยินยอมหรือไม่

หรือยินยอมในระดับใด หรือยินยอมโดยการจัดการขั้นที่ต่ำสุด ปัญญาประดิษฐ์ก็เข้าถึงเสรีภาพและความเป็นส่วนบุคคลของเราอยู่ดี

ในบทนี้ ได้เสนอกรอบแนวคิดทั่วไปของอำนาจกับปัญญาประดิษฐ์ โดยที่เราสามารถเชื่อมโยงแนวคิดที่เกี่ยวกับอำนาจเข้ากับความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจและเทคโนโลยีได้ ประการแรก เทคโนโลยีสามารถช่วย ล่องลง ขู่เช็ก บังคับ หรือบงการผู้คน และสามารถใช้เพื่อใช้สิทธิอำนาจได้ นอกจากนี้ อาจกล่าวได้ว่าอำนาจประเภทนี้ถูกมอบให้กับเทคโนโลยี หรือหยิบยกแนวคิดที่มักใช้ในปรากฏการณ์หลังเทคโนโลยีขึ้นมา ซึ่งเทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง ประการที่สอง เทคโนโลยีสามารถให้อำนาจกับผู้คนได้ ในแง่ที่ว่าเทคโนโลยีสามารถเพิ่มความสามารถและศักยภาพในการกระทำของพวกเขาได้ นอกจากนี้ยังสามารถเสริมพลังให้กับมนุษยชาติโดยทั่วไปได้อีกด้วย เทคโนโลยีได้มอบอำนาจมหาศาลให้กับมนุษยชาติ เมื่อพิจารณาแนวคิดเรื่องแอนโทรโปซีน (Anthropocene) มนุษยชาติโดยรวมได้กลายเป็นพลังทางธรณีวิทยาชนิดหนึ่ง ประการที่สาม เมื่อพูดถึงอำนาจเชิงระบบ เราจะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีสามารถรองรับระบบและอุดมการณ์เฉพาะต่างๆ ได้อย่างไร ตัวอย่างเช่น จากมุมมองแบบมาร์กซ์ (Marxian) เทคโนโลยีสนับสนุนความก้าวหน้าของระบบทุนนิยม อำนาจในที่นี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่บุคคลทำ แต่ขึ้นอยู่กับระบบการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคมเฉพาะที่เทคโนโลยีมีส่วนสนับสนุน อย่างเช่นที่สื่อมวลชนกำหนดความคิดเห็นของสาธารณะ สิ่งนี้ยังใช้ได้กับสื่อสังคม ซึ่งอาจสนับสนุนระบบการเมือง-เศรษฐกิจเฉพาะของระบบทุนนิยม เป็นต้น และ ประการสุดท้าย หากอำนาจไม่ใช่เพียงสิ่งที่บุคคลครอบครองหรือใช้อำนาจหรือให้กับบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นองค์ประกอบของบุคคล ตัวตน และอัตลักษณ์ ดังที่ ฟูโกต์ (Foucault) ได้โต้แย้งไว้ เทคโนโลยีสามารถนำมาใช้เพื่อสร้างบุคคล ตัวตน และอัตลักษณ์ดังกล่าวได้ บ่อยครั้งที่ผู้พัฒนาเทคโนโลยีและผู้ใช้เทคโนโลยีไม่ได้มีเจตนาที่จะทำเช่นนั้น แต่ถึงอย่างไรก็อาจเกิดขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น สื่อสังคมอาจหล่อหลอมอัตลักษณ์ของเรา แม้ว่าเราจะไม่รู้ตัวก็ตาม (Coeckelbergh, 2022)

อย่างไรก็ดี ประเด็นที่น่าเสนอนั้น ได้เน้นย้ำถึงปัญญาประดิษฐ์ล่องลง ขู่เช็ก บังคับ หรือบงการผู้คน และอัลกอริธึมได้กำหนดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมผู้ใช้ บุคคลต่างๆ จะถูกจัดกลุ่มตามความสนใจ และพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจสร้างแบบแผนทางสังคมและยืนยันโครงสร้างอำนาจเก่าๆ ขึ้นมาใหม่ นอกจากนี้ ผู้คนยังถูกควบคุมโดยการกำหนดราคาแบบพลวัตและเทคนิค «ปรับแต่งเฉพาะบุคคล» (personalisation) อื่นๆ โดยใช้ประโยชน์จากจุดอ่อนในการตัดสินใจของแต่ละบุคคลรวมถึงอคติอีกด้วย เช่นเดียวกับการจัดการทุกรูปแบบ ผู้คนถูกชักจูงให้กระทำการในลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยที่พวกเขาไม่รู้ตัวถึงอิทธิพลดังกล่าว ดังที่เราได้เห็นการชักจูงการตัดสินใจของบุคคลในลักษณะแอบแฝงดังกล่าว คุกคามเสรีภาพ ซึ่งหมายถึงความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคล หากสิ่งนี้เกิดขึ้น เราจะไม่สามารถควบคุม

สถาบันพระปกเกล้า

ทางเลือกของเราได้อีกต่อไป และไม่เข้าใจแม้แต่กลไกเบื้องหลังว่าสิ่งนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ในขณะที่ แนวคิดสมัยใหม่เกี่ยวกับความเป็นอิสระ ซึ่งเราเป็นหรือควรเป็นปัจเจกบุคคลที่มีแนวคิดแบบเหตุผลนั้นไม่เพียงพออีกทั้งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งภายในและภายนอกกระแสหลักของปรัชญาตะวันตก แม้ว่าเราจะเป็นสิ่งมีชีวิตทางสังคมและความสัมพันธ์ แต่เราก็ต้องการควบคุมการตัดสินใจและชีวิตของเรา และเราไม่ต้องการถูกควบคุม ในแง่ของอำนาจ รูปแบบการล่อลวงและควบคุมโดยปัญญาประดิษฐ์ ที่กล่าวถึงนี้จะเปลี่ยนสมดุลอำนาจอย่างมากยิ่งขึ้นให้กับผู้ที่รวบรวม เป็นเจ้าของ และหารายได้จากข้อมูลของเรายิ่งไปกว่านั้น กลุ่มบางกลุ่มในสังคม เช่น กลุ่มเหยียดเชื้อชาติ อาจพยายามแสวงหาอำนาจโดยการชักใยผู้คนบนสื่อสังคม (Coeckelbergh, 2022)

ในหัวข้อ “การแสดงทางเทคโนโลยี อำนาจ และ ปัญญาประดิษฐ์” เราสามารถใช้แนวคิด “การแสดง” (performance) เพื่อสร้างแนวคิดเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี เน้นย้ำถึงวิธีที่เทคโนโลยีมีอำนาจเหนือเรา และเปิดเผยความเชื่อมโยงระหว่างการแสดงของแต่ละคนกับบริบททางการเมืองของพวกเขา นี่คือการประเดิมของการเชื่อมโยงเทคโนโลยีเข้ากับการแสดงที่แสดงออกมา ไม่ได้หมายความว่ามีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการแสดงเชิงศิลปะเท่านั้น แต่การแสดงสามารถใช้เป็นอุปมาและแนวคิดในการคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีได้ และด้วยมุมมองสู่อำนาจ แนวทางนี้ช่วยให้เราสามารถอธิบายและประเมินสิ่งที่จะเกิดขึ้นในแง่ของอำนาจเมื่อเทคโนโลยีมีอำนาจมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ Coeckelbergh (2019 ,2020) เรียกว่า “พฤติกรรมเชิงเทคโนโลยี”(Technoperformances) หรือการใช้อุปมาจากศิลปะการแสดงเพื่อการใช้เทคโนโลยีแบบหลังปรากฏการณ์วิทยาและแบบหลังการตีความ เทคโนโลยีมีบทบาทในการเป็นผู้นำและจัดการมากขึ้นเรื่อยๆ เราไม่ได้แสดงโดยใช้เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เทคโนโลยียังทำงานร่วมกับเราด้วย มนุษย์ไม่ได้หายไปไหน เราทำหน้าที่ร่วมกันและกำกับการแสดงร่วมกัน รวมถึงออกแบบท่าเต้นด้วย แต่เทคโนโลยียังกำหนดรูปแบบการแสดงอีกด้วย คำถามก็คือ เราต้องการสร้างบทละคร การออกแบบท่าเต้น และอื่นๆ ด้วยเทคโนโลยี และบทบาทของเราในการแสดงเหล่านี้ จากแนวทางนี้ยืนยันได้ว่า ปัญญาประดิษฐ์ไม่ใช่เพียงเครื่องมือที่มนุษย์ใช้เพื่อใช้อำนาจเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบที่ไม่ได้ตั้งใจอีกด้วย ปัญญาประดิษฐ์ได้รับอำนาจหน้าที่ๆ เป็นมากกว่าตัวแทนมากขึ้น เช่น ในรูปแบบของรถยนต์ขับเคลื่อนอัตโนมัติ หุ่นยนต์ และอัลกอริธึมที่ทำงานบนอินเทอร์เน็ต แต่เมื่ออิทธิพลที่ไม่ได้ตั้งใจของปัญญาประดิษฐ์แพร่หลายมากขึ้น ปัญญาประดิษฐ์ก็กลายเป็นนักออกแบบท่าเต้น ผู้กำกับ และอื่นๆ ของการเคลื่อนไหว การพูด อารมณ์ และชีวิตทางสังคมของเรา ปัญญาประดิษฐ์ไม่ใช่แค่เครื่องมือหรือสิ่งของ แต่จัดระเบียบวิธีที่เราทำสิ่งต่างๆ ซึ่งไม่ได้หมายความว่ามนุษย์ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่ต้องรับผิดชอบ แต่ปัญญาประดิษฐ์

มีบทบาทมากกว่าเครื่องมือในการกำหนดสิ่งที่เราทำและวิธีที่เราทำสิ่งต่างๆ ปัญญาประดิษฐ์มีอำนาจในการจัดระเบียบการแสดงของเราและเปลี่ยนแปลงขอบเขตของพลังและความสัมพันธ์ทั้งหมดที่มีอำนาจ (Coeckelbergh, 2022) “ไม่ใช่แค่เรื่องอื่นหรืออัลกอริธึมของปัญญาประดิษฐ์เท่านั้นที่ทำให้เรากลายเป็นข้อมูล จากการที่เราใช้เทคโนโลยี เราก็ทำให้ตัวเองกลายเป็นข้อมูลเช่นกัน เนื่องจากเราสร้างตัวเราบนสื่อสังคมและที่อื่นๆ เราจึงมีส่วนสนับสนุนทั้งการสร้างตัวตนและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลของเรา” (Coeckelbergh, 2022)

บทที่ 6 อะไรที่ไม่ใช่มนุษย์? การเมืองสิ่งแวดล้อมและลัทธิหลังมนุษยนิยม

Coeckelbergh กล่าวว่า “การประยุกต์ปรัชญาการเมืองสู่ปัญญาประดิษฐ์เป็นเรื่องการเมืองสำหรับมนุษย์” (Coeckelbergh, 2022) ต่อมา จริยธรรมและการเมืองของปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์มักถูกตีกรอบในลักษณะที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ มีการอ้างว่าปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์ควรเน้นที่มนุษย์เป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ แต่จะเกิดอะไรขึ้นหากเราท้าทายสมมติฐานเหล่านี้ และเปิดขอบเขตทางการเมืองให้กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ สิ่งนี้มีความหมายอย่างไรต่อการเมืองของปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์ และปรัชญาการเมืองและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องช่วยให้เราสร้างแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้อย่างไร บทนี้ได้พิจารณาทฤษฎีทางการเมืองที่ข้ามพรมแดนระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (non-human) ทฤษฎีเกี่ยวกับสัตว์และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษกับข้อโต้แย้งล่าสุดเกี่ยวกับสถานะทางการเมืองของสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อโต้แย้งที่ยึดโยงกับแนวทางเชิงสัมพันธ์และหลังมนุษยนิยม (Posthumanist) จากนั้น บทนี้ได้อภิปรายว่าการเปลี่ยนแปลงในทฤษฎีทางการเมืองนี้ส่งผลต่อการเมืองของปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์อย่างไร โดยได้ถามคำถามสองประการ ประการแรก พิจารณาถึงผลกระทบที่ปัญญาประดิษฐ์มีต่อสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น สัตว์ และสิ่งแวดล้อม การคิดทางการเมืองเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์ควรคำนึงถึงผลที่ตามมาสำหรับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น สัตว์และระบบนิเวศหรือไม่ เนื่องจากระบบนิเวศอาจมีสถานะทางการเมืองหากเป็นเช่นนั้น แนวคิดใดที่สามารถนำมาใช้เพื่อพิสูจน์เรื่องนี้ได้ และ ประการที่สอง ระบบปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์เองสามารถมีสถานะทางการเมือง (political status) ได้หรือไม่ พวกมันสามารถเป็นพลเมือง (citizen) ได้หรือไม่ ตัวอย่างเช่น ข้ามมนุษยนิยม (Transhumanism) และหลังมนุษยนิยม (Posthumanism) เกี่ยวข้องกับคำถามนี้อย่างไร ปัญญาประดิษฐ์สามารถและควรเข้าควบคุมการเมืองหรือไม่ และเราจะจินตนาการการเมืองและสังคมใหม่ในลักษณะที่รวมถึงสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ได้อย่างไร

อย่างที่ทฤษฎีหลังมนุษย์นิยมเสนอพื้นฐานสำหรับแนวการศึกษาที่ไม่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และสามารถตีความได้ว่าเป็นการสนับสนุนการให้สัตว์ที่ไม่ใช่มนุษย์ได้รับการพิจารณาทางการเมือง หลังมนุษย์นิยมซึ่งหมายถึง “หลัง” หรือ “ไปเกินกว่า” มนุษย์นิยม หมายถึงแนวทางทฤษฎีจำนวนหนึ่งที่วิพากษ์วิจารณ์มนุษย์นิยม สังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย โดยทฤษฎีนี้แตกต่างจากทฤษฎีข้ามมนุษย์นิยม ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ อีกทั้งทฤษฎีนี้มองว่าปัญญาประดิษฐ์เข้ามาแทนที่มนุษย์หรือยึดอำนาจจากมนุษย์ ในรูปแบบปรัชญา หลังมนุษย์นิยมจะรื้อโครงสร้าง “มนุษย์” และมุมมองแบบลำดับชั้น (hierarchical) รวมทั้งทวินิยม (dualism) ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการต่อต้านมนุษย์นิยม เนื่องจากหลังมนุษย์นิยมตั้งคำถามถึงสถานะที่มีสิทธิพิเศษของมนุษย์ในชนบปรัชญาตะวันตก และดึงความสนใจไปที่สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์และการผสมข้ามพันธุ์ แนวคิดหลังมนุษย์เป็นศูนย์กลางและแนวคิดต่อต้านทวิภาวะของหลังมนุษย์นิยมมีความเชื่อมโยงกัน นอกจากนี้ ทวิภาวะ เช่น อัตวิสัย/วัตถุวิสัย และ ชาย/หญิงแล้ว หลังมนุษย์นิยมยังพยายามเอาชนะทวิภาวะ เช่น มนุษย์/ไม่ใช่มนุษย์ มนุษย์/สัตว์ สิ่งมีชีวิต/สิ่งไม่มีชีวิต และอื่นๆ ดังนั้นหลังมนุษย์นิยมจึงพยายามลดความกลัวเทคโนโลยีของชาวตะวันตก แทนที่จะมองว่าเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหรือเป็นภัยคุกคาม (Coeckelbergh, 2022)

หัวข้อ “นัยสำคัญสำหรับการเมืองของปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์” หรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับปัญญาประดิษฐ์ในบทนี้ Coeckelbergh มองว่า ประการแรก อาจกล่าวได้ว่าการใช้และการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ควรคำนึงถึงว่าสัตว์ สิ่งแวดล้อม และอื่นๆ ให้มีสถานะทางศีลธรรมและการเมือง และหลีกเลี่ยงอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติเหล่านี้ และหากเป็นไปได้ ควรมีส่วนสนับสนุนในเชิงบวกต่อแนวทางปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้นตลอดทั้งในการแก้ปัญหา เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เราสามารถส่งเสริมปัญญาประดิษฐ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพอากาศได้ และประการที่สอง อาจกล่าวได้ว่าปัญญาประดิษฐ์เองก็มีสถานะทางการเมือง และด้วยเหตุนี้ เราจึงควรพูดถึงเสรีภาพ ความยุติธรรม ประชาธิปไตย สิทธิทางการเมือง และอื่นๆ สำหรับปัญญาประดิษฐ์หรืออย่างน้อยก็ปัญญาประดิษฐ์บางประเภท (Coeckelbergh, 2022)

อย่างไรก็ดี ในส่วนท้ายของบทนี้ ได้กล่าวถึงหลังมนุษย์นิยมที่เตือนเราว่า การพูดคุยเกี่ยวกับอนาคตของ “มนุษยชาติ” และความสัมพันธ์ของเรากับ “ธรรมชาติ” หรือแม้แต่กับ “ผู้อื่น” ที่ไม่ใช่มนุษย์และเครื่องจักร อาจทำให้เราเสียสมาธิจากการเมืองในระดับครัวเรือนและระดับบุคคล การเมือง «เล็กๆ» ที่เชื่อมโยงกับการเมือง “ใหญ่ๆ” สิ่งที่เราทำกับปัญญาประดิษฐ์ และกันและกันในชีวิตประจำวันก็เป็นเรื่องการเมืองเช่นกัน การเมืองของปัญญาประดิษฐ์เข้าถึงส่วนลึกของสิ่งที่เราทำกับเทคโนโลยีที่บ้าน ที่ทำงาน กับเพื่อน และอื่นๆ ซึ่งในทางกลับกัน ก็ได้กำหนดการเมืองนั้น บางทีนี่อาจเป็นพลังที่แท้จริงของ

ปัญญาประดิษฐ์ ด้วยสิ่งที่เราทำบนสมาร์ทโฟนและหน้าจออื่นๆ ในโลกของชีวิตประจำวัน เรามอบพลังให้กับปัญญาประดิษฐ์และผู้ที่ใช้มันเพื่อสะสมทุน สนับสนุนโครงสร้างสังคมที่มีอำนาจเหนือกว่าอย่างเฉพาะเจาะจง เสริมสร้างการแตกขั้วตรงข้าม และปฏิเสธความหลากหลาย “ปัญญาประดิษฐ์และการเมืองของปัญญาประดิษฐ์เกี่ยวข้องกับผู้คน ซึ่งเป็นคนที่สนใจที่จะทำให้เราเสียดิต ในขณะที่เดียวกัน สิ่งนี้ยังเปิดโอกาสให้เกิดการต่อต้านและการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย” (Coeckelbergh, 2022)

บทที่ 7 บทสรุป “เทคโนโลยีทางการเมือง”

ในบทนี้ Coeckelbergh ได้สรุปว่าหนังสือได้โต้แย้งว่าเมื่อต้องใช้ปรัชญาในเชิงปฏิบัติการ ไม่ได้ใช้แค่จริยธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการนำปรัชญาการเมืองมาใช้ประโยชน์อีกด้วย ในแต่ละบทได้เสนอแนะวิธีสร้างสะพานเชื่อมระหว่างปัญญาประดิษฐ์กับปรัชญาการเมืองโดยเน้นที่หลักการและปัญหาทางการเมือง อันเฉพาะเจาะจงและเชื่อมโยงเข้ากับปัญญาประดิษฐ์มาสู่ปัญหาที่เราสนใจในปัจจุบันในการอภิปรายทางการเมืองและสังคมที่มีความสำคัญและเร่งด่วนมากขึ้นในแง่ของการพัฒนาด้านเทคโนโลยี เช่น ปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์ และปรัชญาทางการเมืองสามารถช่วยสร้างแนวคิดและอภิปรายประเด็นและความหมายเหล่านี้ได้ดียิ่งขึ้น

ในทางหนึ่ง Coeckelbergh ได้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดและทฤษฎีจากปรัชญาการเมืองและทฤษฎีสังคมสามารถช่วยให้เรากำหนดกรอบ ทำความเข้าใจ และรับมือกับความท้าทายทางการเมืองเชิงบรรทัดฐานที่ปัญญาประดิษฐ์ เสนอขึ้นได้อย่างไร สิ่งนี้ส่งผลให้เกิดโครงร่างทางปรัชญาการเมืองของปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งเป็นกล่องเครื่องมือเชิงแนวคิดประเภทหนึ่งที่สามารถช่วยให้เราคิดเกี่ยวกับการเมืองของปัญญาประดิษฐ์ได้ ซึ่งแน่นอนว่า “ปัญญาประดิษฐ์เป็นทั้งเทคโนโลยีและการเมือง” (Coeckelbergh, 2022) ในอีกทางหนึ่ง Coeckelbergh ได้แสดงให้เห็นถึงการใช้ปรัชญาการเมืองเชิงประยุกต์ของปัญญาประดิษฐ์ควบคู่ไปกับการใช้งานจริงนี้ ยังมีความสำคัญเชิงปรัชญาที่มากกว่าการนำไปประยุกต์ใช้จริง เห็นได้ว่า การสร้างแนวความคิดเกี่ยวกับการเมืองของปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์ไม่ใช่แค่เพียงการนำแนวคิดที่มีอยู่แล้วจากปรัชญาการเมืองและทฤษฎีสังคมมาใช้เท่านั้น แต่ยังเชิญให้เราตั้งคำถามถึงแนวคิดและค่านิยมต่างๆ อาทิ เสรีภาพ ความเท่าเทียม ความยุติธรรม ประชาธิปไตย อำนาจ การเมืองที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง เป็นต้น จากนั้นชวนกลับมาทบทวนคำถามที่น่าสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติและอนาคตของการเมืองอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น หนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นว่าการอภิปรายเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์เชิญชวนให้เรากลับมาพิจารณาแนวคิดและการอภิปรายทางการเมืองและปรัชญาอีกครั้ง และในท้ายที่สุดยังท้าทายให้เราตั้งคำถามเกี่ยวกับมนุษย์นิยมหรือน้อยก้นแนวคิดที่มีปัญหาบางสำนวน (version) ของแนวคิดเหล่านี้

อย่างไรก็ดี Coeckelbergh ได้ตั้งคำถามทิ้งท้ายในหัวข้อ “สิ่งที่ต้องทำต่อไป: คำถามเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการเมือง” (Coeckelbergh, 2022) โดยเสนอว่า ประการแรก จำเป็นต้องมีการวิจัยและการคิดมากขึ้นเพื่อพัฒนารอบการทำงานต่อไป กรอบนี้เสมือนกับโครงค้ำจุน คอยพยุงตัวแต่ชั่วคราว และสิ่งที่จำเป็นต่อจากนี้คือการก่อสร้างเพิ่มเติม เนื่องจากวรรณกรรมเกี่ยวกับการเมืองของปัญญาประดิษฐ์มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว ดังที่หนังสือแสดงให้เห็นด้วยการใช้ทรัพยากรของปรัชญาการเมือง เราสามารถพัฒนาแนวคิดที่ว่าเทคโนโลยีเป็นเรื่องการเมือง และหาหรืออย่างมีวิจารณ์ญาณถึงผลกระทบของเทคโนโลยีอย่างปัญญาประดิษฐ์ ประการต่อมา ถ้าการเมืองจะต้องถูกกำหนดให้เป็นสิ่งที่สาธารณชนให้ความสนใจและเราทุกคนควรมีส่วนร่วม การคิดเกี่ยวกับการเมืองของปัญญาประดิษฐ์ ก็ควรเกิดขึ้นนอกวงวิชาการเช่นกัน และควรดำเนินการโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกประเภทและในบริบททุกประเภท การเมืองของปัญญาประดิษฐ์ ไม่ใช่สิ่งที่เราควรคิดและเขียนถึงในหนังสือเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่เราควรลงมือทำด้วย ประการต่อมา การเมืองของปัญญาประดิษฐ์ควรได้รับการพูดคุยและมีส่วนร่วมต่อสาธารณะ และควรทำในลักษณะที่ครอบคลุม แต่สิ่งนี้ไม่ได้ตัดบทบาทของปรัชญาและนักปรัชญาออกไป แนวคิดและทฤษฎีจากปรัชญาการเมืองตามที่เสนอไว้ในหนังสือเล่มนี้อาจช่วยยกระดับคุณภาพของการอภิปรายต่อสาธารณะดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้น ในขณะที่เราเผชิญกับความท้าทายว่าจะรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ได้อย่างไร และจะปรับปรุงการอภิปรายอย่างไร เราต้องมีขั้นตอน โครงสร้างพื้นฐาน และรูปแบบความรู้ใดบ้างสำหรับการอภิปรายเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีอื่นๆ อย่างเป็นประชาธิปไตยและครอบคลุม

สิ่งที่น่าสนใจในการตั้งคำถามกับปัญญาประดิษฐ์ในมิติปรัชญาการเมือง ได้ดำเนินต่อเนื่องจากการศึกษาและนำเสนอแนวคิดที่สามารถค้นหาได้ทั่วไปอย่างงานของ Nick Couldry กับ Ulises A. Mejias (2019) เสนอว่าปัจจุบันมนุษยชาติกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และกฎหมายในระดับใหญ่ โดยอาศัยการยึดครองชีวิตทางสังคมจำนวนมากผ่านการดึงข้อมูล การวัดปริมาณทางสังคมนี้ถือเป็นการเคลื่อนไหวครั้งใหม่ของอาณานิคม คือระบบทุนนิยมทั้งหมดกำลังถูกทำให้เป็นโรคโดยลัทธิอาณานิคมรูปแบบใหม่ ซึ่งก็คือ “อาณานิคมข้อมูล” (data colonialism) นั่นเอง ในขณะที่ Shoshana Zuboff (2019) ได้สำรวจว่าบริษัทเทคโนโลยีรายใหญ่ โดยเฉพาะ กูเกิล และ เฟซบุ๊ก เป็นผู้บุกเบิกระบบทุนนิยมรูปแบบใหม่ได้อย่างไร โดยเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคลให้กลายเป็นสินค้าโภคภัณฑ์ โดยได้เสนอว่า “ทุนนิยมสอดส่อง” (surveillance capitalism) นี้ ดำเนินการโดยรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมของผู้ใช้ ซึ่งมักจะไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ให้ทั้งหมด เพื่อทำนายและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในอนาคต เพื่อแสวงหากำไร ระบบนี้กัดกร่อนความเป็นส่วนตัว ทำลายความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคล และคุกคาม

ประชาธิปไตย จากที่กล่าวมาจึงเป็นการต่อยอดและอธิบายปรากฏการณ์ของปัญญาประดิษฐ์ที่มีต่อมนุษย์ และความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่จะดำเนินต่อไปในวันข้างหน้า

ท้ายสุดแต่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน เห็นได้ว่า “ปรัชญาการเมืองของปัญญาประดิษฐ์” ของ Coeckelbergh ได้เจาะลึกถึงจริยธรรม ค่านิยมทางสังคม และความสัมพันธ์ทางอำนาจใน “ระบบ” ที่ซับซ้อนของปัญญาประดิษฐ์โดยใช้ปรัชญาการเมืองตั้งคำถามถึงการเมือง อำนาจ ความยุติธรรม และโครงสร้างทางสังคม เพื่อประเมินสถาบัน อำนาจ และความเชื่อมโยงภายในชุมชน หนังสือสรุปภาพรวมได้ว่า ประการแรก ประเด็นต่างๆ ที่เรากำลังสนใจในปัจจุบันในการอภิปรายทางการเมืองและสังคม เช่น เสรีภาพ การเหยียดเชื้อชาติ ความยุติธรรม และประชาธิปไตย นั้นมีความเร่งด่วนและมีความสำคัญมากขึ้น เมื่อพิจารณาจากพัฒนาการทางเทคโนโลยี เช่น ปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์ อีกทั้งประการต่อมา การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองของปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์ไม่ใช่แค่การนำแนวคิดที่มีอยู่แล้วจากปรัชญาการเมืองและทฤษฎีการเมืองมาใช้เท่านั้น แต่ยังเชิญชวนให้เราตั้งคำถามถึงแนวคิดเหล่านี้ เสรีภาพ ความเท่าเทียม ความยุติธรรม ประชาธิปไตย ฯลฯ และตั้งคำถามที่น่าสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติและอนาคตของการเมืองที่เกี่ยวกับตัวเราในฐานะมนุษย์อีกด้วย (Coeckelbergh, 2022)

งานของ Coeckelbergh ทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญเชิงวิพากษ์วิจารณ์แก่นักวิชาการผู้กำหนดนโยบาย และนักเทคโนโลยีที่ต้องการทำความเข้าใจต่ออนาคตสำคัญทางการเมืองของปัญญาประดิษฐ์ โดยมีข้อถกเถียงที่ว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ตั้งแต่ขั้นตอนวิธีการควบคุมการพยากรณ์ไปจนถึงระบบเฝ้าระวังสอดส่อง ล้วนเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับแนวคิดทางการเมือง สิ่งที่ทำลายแนวคิดก็คือ เทคโนโลยีเป็นกลางทางการเมือง โดยยืนยันว่าปัญญาประดิษฐ์เปลี่ยนแปลงเงื่อนไขตามที่มีการเมืองดำเนินไป หรือหนีไม่พ้นการควบคุมโดยการเมือง ซึ่งก็คือการนำปรัชญาการเมืองมาพิจารณาปัญญาประดิษฐ์ ในขณะเดียวกัน สิ่งที่เป็นข้อเสนอต่างๆ ของ Coeckelbergh ยังคงเป็นข้อเสนอทั่วไป ผู้เชี่ยวชาญทางปัญญาประดิษฐ์ก็มองว่าหนังสือไม่ได้ลงรายละเอียดเพียงพอในประเด็นเทคนิค หรือผู้เชี่ยวชาญทางปรัชญาการเมืองก็มองว่าปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียงเครื่องมือหรือเทคโนโลยี กล่าวได้ว่า ปรัชญาการเมืองของปัญญาประดิษฐ์จึงเป็นการตรวจสอบที่ทันต่อสถานการณ์และชวนให้คิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาประดิษฐ์กับชีวิตทางการเมือง กล่าวได้ว่า หนังสือได้เสนอการสำรวจอย่างครอบคลุมเกี่ยวกับมิติทางการเมืองของปัญญาประดิษฐ์ โดยเน้นว่าปัญญาประดิษฐ์ ไม่ใช่เพียงแค่เครื่องมือที่เป็นกลางแต่ยังเป็นพลังที่มีบทบาทในการกำหนดโครงสร้างและค่านิยมของสังคมอีกด้วย

References

Coeckelbergh, Mark. (2019). *Moved by Machines: Performance Metaphors and Philosophy of Technology*. Routledge.

Coeckelbergh, Mark. (2020). Technoperformances: Using Metaphors from the Performance Arts for a Postphenomenology and Posthermeneutics of Technology use. *AI & Society*, 35, 557-568.

Coeckelbergh, Mark. (2022). *The Political Philosophy of AI: An Introduction*. Polity.

Couldry, Nick & Mejias, Ulises A. (2019). *The Costs of Connection: How Data is Colonizing Human Life and Appropriating It for Capitalism*. Stanford University Press.

Zuboff, Shoshana. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. Profile Books.